דאית לה רירי והא דקתני נוטלין מלפני בהמה שפיה רע בחמור דלא דייק ואכיל ונותנין לפני בהמה שפיה יפה בפרה דדייקא ואכלה: **מתני'** (א) [א]הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אלא מנענעו בגופו ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענעו בידו [ב]מכבש של בעלי בתים מתירין אבל לא כובשין ושל כובסין לא יגע בו ר' יהודה אומר אם היה מותר מע"ש מתיר את כולו ושומטו: **גמ'** [ג]אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסיר אמר רב אדא בר אבא אמרי בי רב תנינא דלא כרב נחמן הקש שע"ג המטה לא ינענעו בידו אבל מנענעו בגופו ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענעו בידו ש"מ [ג]טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ש"מ אמר רב [ד]יהודה הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרתי אסיר רבא אמר [ה]כיון דמשני אפילו טובא נמי [ו]אמר רב יהודה [ה]מאן דסחי במיא ליגגיב נפשיה ברישא והדר ליסליק דילמא אתי לאתויי ד' אמות בכרמלית אי הכי כי קא נחית נמי קא דחי כחו ד' אמות ואסיר [י]כחו בכרמלית לא גזרו אמר אביי ואיתימא רב יהודה טיט שע"ג רגלו מקנחו בקרקע ואין מקנחו בכותל אמר רבא מ"ט בכותל לא משום דמיחזי כבונה הא בנין חקלאה הוא אלא אמר רבא [י]מקנחו בכותל ואין מקנחו בקרקע דילמא אתי לאשויי גומות איתמר מר בריה דרבינא אמר אחד זה ואחד זה אסור רב פפא אמר אחד זה ואחד זה מותר למר בריה דרבינא במאי מקנחי ליה בקורה [ו]אמר רבא (א) [ז]לא ליתיב איניש אפומיה דליחייא דילמא מיגנדרא ליה חפץ ואתי לאתויי ואמר רבא [ח]לא ליצדד איניש כובא (ב) דילמא אתי לאשויי גומות ואמר רבא [ט]לא ליהדוק איניש אודרא בפומא דשישא [י]דילמא אתי לידי סחיטה אמר רב כהנא [י]טיט שע"ג בגדו מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו מבחוץ מיתיבי טיט שע"ג מנעלו מגררו בגב סכין [א] ושעל בגדו מגררו בצפורן ובלבד שלא יכסכס מאי לאו שלא יכסכס כלל לא שלא יכסכס מבחוץ אלא מבפנים א"ר אבהו א"ר אלעזר אמר ר' ינאי מגררין מנעל חדש אבל לא ישן

במה

דאית לה רירי. ולימאים. והא דקרי לה הכא פיה יפה והכא פיה רע כדמפרש ואזיל פיה יפה דלית ליה רירי פיה רע דלא דייק ואכיל שאוכל קוצים וברקנים: **מתני' הקש שעל המטה.** וסתמא להסקה ומוקצה הוא ובא לשכב עליו ומנענעו כדי שיהא נח ורך לשכב: **לא ינענענו בידו.** דמוקצה הוא: **אבל מנענעו בגופו.** בכתפיו וטלטול מן הצד הוא דלא שמיה טלטול: **או שהיה עליו כר או סדין.** דגלי דעתיה דאקצייה לשכיבה מעתה תורת כלי עליו: **מכבש.** פריס"א. שני לווחים ארוכים וכבדים וסודרין בגדים על התחתון ומורידין העליון עליו וכובשים את הבגדים על ידי יתדות שיש עמודים קבועין מנוקבין בארבע הפיאות של התחתונה והעליונה מנוקבת בארבע זויותיה ועולה ויורדת בעמודים וכפי מה שהוא רוצה לכבוש מורידה ותוחב יתד בנקב העמוד ואינה יכולה לעלות: **מתירין.** את המכבש שנוטל את היתד והוא ניתר דהיינו צורך שבת שנוטל את הכלים: **אבל לא כובשין.** דהיינו צורך חול: **ושל כובסין לא יגע בו.** מפני שהוא עשוי לתקן הבגדים ותוחבו בחוזקה ומיהדק והתרה שלו דומה לסתירה: **גמ' האי פוגלא.** כגון שטומנין בקרקע להתקיים כשבא לחלצו מלמעלה למטה שרי אם היה ראשה מלמעלה ועוקצה מלמטה וחולצה מראשה העבה תחילה ועוקצה נמשך אחריה מותר לפי שהגומא רחבה מלמעלה ואין מזיזין הקרקע כשהוא שומטה אבל אם חולצה מלמטה למעלה שמתחתונה נתון למעלה וראש עליונה שהוא עב נתון למטה והוא שומטה מסופה לראשה אסור לפי שהגומא קצרה מלמעלה וכשהוא חולצה מזיז העפר ומטלטלו ואע"ג דטלטול מן הצד הוא שמיה טלטול ואסור: **תנינא דלא כר"נ.** דאילו ממתניתין שמעינן דלא שמיה טלטול דקתני מנענעו בגופו: **מידק.** דייק: **חדא חדא.** לאו טוחן הוא אלא כלאחר יד: **דקמשני.** שלא ברחים ושלא במדוכה: **לאשויי ד' אמות.** מים שעליו: **קא דחי כחו.** את המים ד' אמות: **אחד זה ואחד זה אסור.** זה משום בונה וזה משום אשויי גומות: **אחד זה ואחד זה מותר.** אין דרך מתכוין בכך(ח) וקי"ל כר"ש: **בקורה.** בעץ המוטל על הקרקע (ג): **אפומא דלחייא.** של מבוי לצורך הכירה: **אודרא.** מוכין שסותמין בהן פי הפך: **שישא.** פך: **מכסכסו.** משפשפו: **מבפנים.** דלא מוכחא מילתא לאיתחזויי כמלבן *ומלבן ממש לא הוי דאין נותן שם מים: כסכוס דמי למכבס: **אבל לא ישן.** שקולפו והוי ממחק:

כמה

הקש שע"ג המטה. בריש פרק כירה (דף לו:) פי' מה הוא קש: **הני פלפלי** מידק חדא כו'. פירש ר"ת (ט)בשאלתות דרב אחאי בפרשת אמור אל הכהנים מפרש דבי"ט איירי וקשה לר' דהוה ליה לפרש בהדיא כיון דבמכילתין לא איירי אלא בשבת ועוד היכי אסר רב יהודה כולי האי בפלפלין הא אפילו מלח שרינן בפ"ק דביצה (ד' יד.) במדוך של עץ אלא נראה לרבי דהכא בשבת איירי ואגב דאיירי בטלטול ע"י שינוי מייתי ליה הכא ובכולה שמעתא נמי מייתי מילי דשבת טובא אע"ג דלא שייכן הכא כולי האי אבל בי"ט נראה לר"י דשרי בלא שינוי אפי' במדוך של אבן כשאר תבלין דתנן בפ"ק דביצה (שם) ב"ה אומר תבלין נדוכין במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ ואמרי' בגמרא דכ"ע מלח בעי שינוי מ"ט רב הונא ורב חסדא חד אמר כל הקדרות כולן צריכות מלח ואין כל הקדרות צריכות תבלין וחד אמר כולן מפיגין טעמן ומלח אין מפיגה טעמא מאי בינייהו איכא בינייהו דידע מאי בעי בשולי (ד) אי נמי מוריקא פירוש מוריקא אינה מפיגה טעמא למ"ד משום הפגת טעם אסור ולמ"ד משום כל הקדרות כו' שרי א"כ פלפלין דהכא נמי שרי דאין כל הקדרות צריכות פלפלין וא"כ (ס"א ואי נמי) למ"ד נמי משום הפגת טעם פלפלין שרו דצריך לומר נמי שמפיגים טעמם מדלא קאמר איכא בינייהו פלפלין ומיהו אומר רבי דאין זה דקדוק שצריך לפרש שם בע"א דקשיא למ"ד דשרי מוריקא משום דאין כל הקדרות צריכות מוריקא א"כ יהא מותר לקוצרו ולחותכו מן המחובר אע"כ צריך לפרש יש בו הפגת טעם ולא כשאר תבלין להכי שרי למ"ד אין כל הקדרות כו' כיון דאיכא נמי קצת הפגת טעמא והשתא אתי שפיר דלקצור אסור ומהשתא אין ראיה להתיר פלפלין דשמא אין בהם הפגת טעם כלל ומיהו אומר ר"י דע"כ הם מפיגין טעמם דתנן בפ"ב דביצה (ד' כג.) ג' דברים רבי אלעזר בן עזריה מתיר וחכמים אוסרין שוחקין את הפלפלין ברחים שלהן והיכי הוה שרי רבי אלעזר בן עזריה אי לא מפיגין טעמא ואין סברא לומר דבהא פליגי רבי אלעזר בן עזריה ורבנן דמר סבר דמפיגין טעמא ומר סבר אין מפיגין טעמא אלא מדשרי ר' אלעזר בן עזריה ש"מ דמפיגין טעמא ורבנן לאסרי משום דברחים שלהם מיחזי טפי כי עובדא דחול ועוד תניא בהדיא בתוספתא דביצה בתר פלוגתא דבית שמאי ובית הלל הפלפלין כתבלין על כן נראה לר"י דמותר לכתוש פלפלין ביום טוב אפילו במדוך של אבן ומיהו היכא דידע מאי קדרה בעי בשולי אסור במדוך של אבן דלא ידענא כמאן הלכתא ואזלינן לחומרא ולא שייך למימר בשל סופרים הלך אחר המיקל היכא דלאו הוא קולא בדבר אחד חומרא הוא בדבר אחר מיהו במדוך של עץ ממ"נ שרי אפי' במדוכה של אבן כעין שלנו שקורין מורטיי"ר כיון שהמדוך של עץ דלא אסרינן התם היכא דידע מאי קדרה בעי בשולי אלא בלא שינוי ושומין הנדוכים בי"ט נראה לר"י דשרי אפי' ידע מאי קדרה בעי בשולי לפי שמפיגין טעמן יותר מדאי ושרי מידי דהוי אשוחט ומבשל דשרי לכ"ע אפילו יודע מאי קדרה בעי בשולי דנראה הוא דהפגת טעם היינו שתש כח התבלין ואינם חדין כל כך ויכול לתקן הדבר כשמרבה התבלין אבל הפגת טעם שומין אין יכול לתקן מידי דהוה אשוחט ואופה ומבשל וגם רוח רעה שורה עליהן [נדה יז.] אם דכן מערב י"ט (ה) אפילו במדוך של אבן או של ברזל שרי ועוד דאין נראה שיהו בכלל תבלין דלא מיקרי תבלין אלא ירקות כעין כמון אבל שומין ובצלים אינם בכלל תבלין(י): **דילמא** אתי לאשויי גומות. אע"ג דרבא ס"ל בסוף פ"ב דביצה (ד' כג.) בדבר שאין מתכוין כר"ש גזרינן הכא כשיהא עסוק לקנח רגלו ישכח שבת ויתכוין לאשויי גומות כעין שמצינו בפ' בתרא דעירובין (ד' קד.) דנשים המשחקות באגוזים ובתפוחים אסור דילמא אתי לאשויי גומות כלומר במתכוין שמשכחת שבת מחמת שחוק שלהן: **אודרא** אפומא דשישא. פי' בפ' ח' שרצים (לעיל ד' קיא:) [בד"ה האי מסוכרייתא שם ע"א]:

במנעל

מסורת הש"ס

א) לעיל נ., ב) לעיל קכג., ג) [לעיל מג: קכג.], ד) [כה"ג ביצה פ"א סי' לא ליתא רב הונא], ה) [צ"ל ואמר], ו) [לעיל ק: קמח.], ז) לקמן קמח: ביצה ל., ח) בס"א: אין מתכוין לכך, ט) [צ"ל וכן בשאלתות], י) [ועיין תוס' ביצה יד. ד"ה בית הלל].

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא (לא ליתיב איניש) תא"מ ונ"ב גי' תלמידי לא לישתמש איניש יע"ל כדף קמח: (ב) שם כובא בארעא דילמי': (ג) רש"י ד"ה בקורה וכו' הקרקע הס"ד ואח"כ מ"ה לא ליצדד לא יצדדנה להושיבה הס"ד: (ד) תוס' ד"ה הני וכו' מאי בעי בשוליה למ"ד משום כל הקדרות כו' אסור ולמ"ד משום הפגת טעם שרי אי נמי מוריקא וכו' א"כ פלפלין נמי שרי דהכא נמי אין כל הקדרות: (ה) בא"ד מערב י"ט הלכך אפי' במדוך:

* * *

גליון הש"ס

גמ' דילמא אתי לידי סחיטה. עיין לקמן דף קמה ע"א תוס' ד"ה כבסים: רש"י ד"ה מבפנים וכו' ומלבן ממש לא הוי דאין נותן שם מים. עיין לקמן דף קמו ריש ע"א ברש"י ד"ה מיד תפתח וצ"ע:

* * *

הגהות הגר"א

[א] גמ' ושעל בגדו מגררו בצפורן. נ"ב וכ"כ בגב סכין:

* * *

לעזי רש"י

פריש"א. מכבש (לגיהוץ בגדים).

* * *

רבינו חננאל

הקש שע"ג המיטה לא ינענעו בידו אבל מנענעו בגופו. אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלה למטה שרי ממטה למעלה אסור. יש מי שאומרים לא יגררה, ויש מי שאומרים מותר לגררה מלמעלה, וכבר פירשנו דברי רב נחמן בפרק כל הכלים. אמר רב יהודה [הני] פלפלי [מידק] חדא חדא בקתא דסכינא שרי למידק. פי' ביו"ט. אבל (בלדכן) [כרכן] אסור דהא אין מפיגין טעמן והוה ליה למידק מעיו"ט. רבא אמר כיון דמשני אפילו טובא. והילכתא כרבא ביו"ט, ויש מי שמתיר כי האי גוונא אפילו בשבת. טיט שע"ג רגליו. הילכתא כמר בריה דרבינא דאסר בין בקרקע ובין בכותל ולא שרי אלא בקורה בלבד. ואמר רבא לא לצדד איניש כובא בארעא דלא אתו לאשויי גומות. ואמר רבא לא ליהדוק איניש אודרא בפומיה דשישא דלמא אתי לידי סחיטה. פי' לא ידחוק אדם מוכין שרויין בפי אשישה. שמא יבא לידי סחיטה. טיט שעל בגדו מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו מבחוץ או מגררו בצפורן. כיסכסו, כבר פירשנוהו למעלה. וכל אלה שאמר רבא אסור אחד שבת ואחד יו"ט לא שנא. וגירוד מנעל.

עין משפט
נר מצוה

מו א מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שיא סעיף ח:
מז ב מיי' פכ"ו שם הל' יג סמג שם טוש"ע או"ח סי' שב סעיף ד:
מח ג מיי' פכ"ה שם הל' יד טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' שיא סעיף ח:
מט ד מיי' פכ"א שם הלכה כ סמג שם טוש"ע או"ח סי' שכא סעיף ז:
נ ה מיי' פכ"ו שם הל' כב סמג שם טוש"ע או"ח סימן שמו סעיף ז:
נא ו מיי' פכ"א שם הל' כ סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכ סעיף ז:
נב ז (מיי' פי"ז שם הל' יח) טוש"ע או"ח סי' שסג סעיף כ:
נג ח טוש"ע או"ח סי' שלו סעיף ד:
נד ט מיי' פכ"ב שם הלכה טו סמג שם טוש"ע שם סי' שב סעיף טו:
נה י מיי' פכ"ב שם הלכה יז סמג שם טוש"ע או"ח סי' שב סעיף ז:

* * *

מוסף רש"י

הקש שעל גבי המטה. קש שתחיה לגינת קש, ולבנים לו להסקה ומוקצה הוא, ואם היה נתון על המטה ולא לשכב עליו ובא בשבת לשכב עליו יהולכך לנענעו ולפושטו לשכיבה שלא יהא צבור ויקשה (לעיל נ.). **לא ינענעו בידו.** שאסור לטלטלו (שם). **אבל מנענעו בגופו.** כלאחר יד (שם). **או שהיה עליו כר או סדין.** ששכב עליו מבעוד יום, אע"פ שלא יחדו לכך ולא חישב עליו (שם). **האי פוגלא.** צנון תלוש שטמינו בארץ ונתגלה ראשו (לעיל קכג.). **מלמעלה למטה שרי.** אם היה העליון שלה למעלה והקצר למטה וכשהיא שולפה חולצה מעליון שלה לתחתון שלה ורוחב הצנון למעלה מותר, דליכא טלטול לעפר כלל שהרי נתגלה ראשו (שם). **ממטה למעלה אסור.** שמזיז עפר לפי שהגומא קצרה מלמעלה וירוחב הצנון מלמטה, ואע"ג דטלטול עפר מן הצד הוא שאינו אוחז בידו ממש (שם). טלטול מן הצד. כלאחר יד (לעיל מג.). **אפומא דלחייא.** לחי המתיר במבוי בשבת (ביצה ל.) לפי שאינו עשוי כל כך בין מבוי לרשות הרבים (לקמן קמח:). **דלמא מיגנדרא ליה חפץ.** גרסי"נ אין צלחי (ביצה ל.). **ואתי לאתויי.** חפץ המתגלגל תוך ד' אמות (לקמן קמח:) מתוך שאינו במבוי מקורה להכשיר שום רה"ר ואז רה"י ותכשירו (ביצה ל.).

* * *

רב נסים גאון

טיט שעל גבי מנעל איכא חספא דרבא. משכחת לה בפרק כל הכלים ניטלין בשבת (דף קכג:) רבא הוה קאזיל בריסתקא דבחוזא איתווס מאסניה בטינא. אתא שמעיה שקל חספא וקא מכפר ליה.